

فصلنامه علمی- پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت
سال پنجم - شماره ۱ - بهار ۹۳
صص ۱۸۸-۱۷۵

رابطه بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی دانشجویان

تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان

فخرالسادات نصیری ولیک بنی^{۱*}، مریم گیلانی^۲، اصغر اسکندری^۳

تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۴ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۲/۱۰

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، بررسی رابطه بین رفتار مدنی- تحصیلی و هوش اجتماعی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش را تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۲۷۰۲) نفر تشکیل دادند که با استفاده از نمونه گیری طبقه‌ای تصادفی تعداد ۳۳۶ نفر به عنوان نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از سه پرسشنامه: هوش اجتماعی، رفتار مدنی- تحصیلی و پرسشنامه اثربخشی آموزشی استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t برای گروه‌های مستقل و تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که: وضعیت هوش اجتماعی پایین‌تر از سطح متوسط است، اما رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی دانشجویان بالاتر از سطح متوسط می‌باشد. ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی رابطه مثبت و معناداری در حد متوسط وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه بیانگر آن شد که از بین مؤلفه‌های هوش اجتماعی، مؤلفه‌های پردازش اطلاعات و آگاهی‌های اجتماعی در پیش‌بینی اثربخشی آموزشی مؤثر هستند. همچنین از بین مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی، مؤلفه‌های پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه بیش‌ترین تأثیر را در پیش‌بینی اثربخشی آموزشی دارند.

واژه‌های کلیدی: هوش اجتماعی، رفتار مدنی- تحصیلی، اثربخشی آموزشی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

^۱ - عضو هیات علمی و استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
^۳ - دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

* نویسنده مسئول: fsnasiri2002@yahoo.com

مقدمه

امروزه سازمان‌ها برای تغییر محیط کسب و کار به منظور حفظ رقابت تلاش‌های زیادی را به عمل می‌آورند (Hyochnch. et al, 2007, p.27). فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان سرمایه-گذاری یک نسل برای نسل دیگر دانست. در واقع تمامی هزینه‌های مادی (پول) و غیر مادی (فرصت‌های از دست رفته) که در جریان آموزش صرف می‌شوند، سرمایه‌گذاری روی منابع انسانی بشمار می‌روند، زیرا در شرایط مطلوب، آموزش، فرصت بهره‌وری را برای شخص و در نهایت برای سازمان و جامعه ایجاد می‌کند. نوعی هدف فعالیت‌های آموزشی، رشد آگاهی و توانایی‌های بالقوه انسان است (khajepor &omidvar, 2010, p.28). عنوان اثربخشی در سال‌های اخیر کاملاً برجسته شده است، زیرا رقابت جهانی به طرز فزاینده‌ای بر مدیریت سازمان‌ها حاکم شده و توجه اصلی آن معطوف به تولیدگرایی و بهره‌وری است (scott, 2008, p.566). پیشرفت و توسعه‌ی دانشگاه‌ها و نهادهای آموزشی از طریق برخورداری نیروی انسانی (دانشجویان و دانش آموزان) از مهارت‌ها و خصوصیات ویژه‌ای صورت می‌گیرد، از جمله خصوصیات و ویژگی‌های موثر در کارایی و اثربخشی آموزشی^۱، هوش اجتماعی^۲ و رفتار مدنی- تحصیلی^۳ می‌باشد. هوش اجتماعی یک مؤلفه مربوط برای رفتار شایسته اجتماعی است. شایستگی اجتماعی به عنوان پتانسیل یک شخص و توانایی لازم برای عملکرد اجتماعی تعریف شده است (hampel, et al, 2011, p.45).

بیان مسأله و مروری بر پیشینه پژوهش

افراد در موقعیت‌های اجتماعی، بخاطر تفاوت‌های فردی، یکسان عمل نمی‌کنند این تفاوت-های فردی در ادبیات روانشناسی به هوش اجتماعی اشاره دارد. هوش اجتماعی برای نخستین بار زمانی که ثرندایک^۴ هوش را در سال ۱۹۲۰ به عنوان هوش اجتماعی، مکانیکی و انتزاعی در تبیین رفتار و کردار انسان تعریف کرد به صورت جدی مورد بحث قرار گرفت، وی هوش اجتماعی را به عنوان توانایی درک دیگران و رفتار عاقلانه در ارتباطات انسانی تعریف کرده است (dogan & chetin, 2009). هوش اجتماعی عبارت است از توانایی برقراری روابط بین فردی در گروه و همکاری با دیگران، استفاده از توان ذهن و جسم برای برقراری ارتباط با دیگران و درک بهتر آنان، رشد و توسعه روابط بین فردی و رفتار دوستانه در دیگران. در حقیقت ایجاد روابط سالم یا به دیگر سخن "سیاست برقرار کردن رابطه" یک توان خاص و ارجمند است که هوش اجتماعی نام دارد (bozan, 2002). هم‌چنین هوش اجتماعی عبارت است از توانایی بکارگیری مهارت‌های ارتباطی، روابط دوستانه با دیگران، رفتارهای اجتماعی وهم دلی با دیگران (Mohammadian & Hossain abadi, 2006, p.102). مؤلفه‌های هوش اجتماعی عبارتند از:
پردازش اطلاعات اجتماعی؛ یعنی توانایی درک و فهم و پیش بینی رفتار و احساسات دیگران.
آگاهی اجتماعی؛ درک مناسب از نگرانی‌ها و احساسات سایرین از ارکان موفقیت در فعالیت‌های

1. Training Effectiveness

2. Social Intelligence

3. Education - Citizenship behaviors

4. Thorndike

اجتماعی. و مهارت‌های اجتماعی؛ حساسیت به دیگران، برای کسب عملکرد شغلی برتر، توانایی شناخت نیازهای دیگران؛ و در نهایت توانایی شناسایی نگرانی‌های دیگران (Golman, 2000). برای تقویت هوش اجتماعی می‌توان روش‌های زیر را بکار برد، ۱- هماهنگی حرکات بدنی با گفتار، ۲- افزایش معاشرت و ارتباط خود با دیگران، ۳- آموزش اولیه در خانواده، ۴- ارتباط و تبادل افکار و اطلاعات، ۵- نهادینه کردن آموزش هوش اجتماعی در مدرسه و جامعه، ۶- تقویت هنر شنونده بودن، ۷- برخورد با هر فرد به آن صورتی که هست و استحقاق دارد، ۸- ارزش قایل شدن برای سخنان افراد مقابل، ۹- استفاده از کلمات زیبا سنجیده و به موقع (mehrabi, et. al, 1386). مطالعات و تحقیقات متعدد در زمینه هوش اجتماعی بیانگر این است که، این پژوهش‌ها همواره با مشکلاتی همراه بوده‌اند، یکی از مشکلات اصلی در مطالعه‌ی هوش اجتماعی این واقعیت است که پژوهشگران، این سازه را در طول سال‌ها به شیوه‌های متفاوتی تعریف کرده‌اند (Barnes & Sternberg, 1989, Ford & Tisak, 1978). برخی از این تعاریف بر مؤلفه‌های شناختی یا به عبارت دیگر بر توانایی درک و فهم افراد دیگر تأکید می‌کنند (Barnes & Sternberg, 1989). و برخی دیگر از پژوهشگران بر مؤلفه‌های رفتاری نظیر توانایی تعامل موفق با افراد دیگر اشاره دارند (Ford & Tisak, 1978). برخی نیز بر بنیادهای روانسنجی تأکید می‌کنند و هوش اجتماعی را در راستای توانایی عمل کردن خوب در آزمون‌هایی که مهارت‌های اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کند قرار می‌دهند (rezaei, 2009, p4).

از سوی دیگر رفتارهای مدنی که با پا گذاشتن بشر به جوامع مدنی بوجود آمده‌اند، از دیرباز محور توجه صاحب‌نظران و پژوهشگران عرصه‌های گوناگون جامعه‌شناسی و روانشناسی قرار گرفته است. بویژه توجه پژوهشگران در حوزه‌های روانشناسی تربیتی در سال‌های آخر قرن بیستم به این متغیر معطوف شده است (Cichy Cha & Kim, 2009, p58). (katz & Kahn, 1968)، معتقدند که این‌گونه رفتارها باعث افزایش اثربخشی سازمان می‌شوند (fahimi, et. al, 2012, p120). این‌گونه رفتارها در محیط‌هایی که تعامل و روابط گروهی وجود دارد، به این شکل قابل تعریف است، "الگوهای رفتاری که بافت اجتماعی و روانی انجام تکالیف و وظایف را مورد حمایت قرار می‌دهد" (golparvar, 2012)، به نقل از (Van Scotter, Motowidlo & Cross, 2000, p256). این رفتارها را رفتارهای داوطلبانه نیز تعریف کردند که به شدت مورد نیاز سازمان‌های رسمی هستند (Ebru Mackenzie, Podsakoff & Fetter, 1993). (Oguz, 2010, p189). معتقدند که این نوع رفتارها در درجه اول از زمره وظایف و مسئولیت‌های تعریف شده در شرح وظایف افراد نیست، اما انجام آنها به اشکال متعددی بر عملکرد مؤثر فردی و گروهی تأثیر می‌گذارد. این نوع رفتارها مشتمل بر گستره‌ی وسیعی، نظیر یاری‌رسانی به دیگران، همکاری و مشارکت غیر الزامی و مبتنی بر انگیزش درونی و ارائه‌ی پیشنهادات و راه‌حل‌هایی برای بهبود فرایندهای موجود در محیط هستند. علیرغم اینکه نکات مورد تأکید در حوزه رفتارهای مدنی، اغلب برای محیط‌های کار طرح و بسط یافته‌اند، با این حال، شرایط و محیط‌های تحصیلی نیز زمینه‌ی لازم را برای درگیر شدن افراد در چنین رفتارهایی به خوبی دارا هستند. این رفتارها وقتی توسط دانشجویان مدنظر قرار می‌گیرند، همسو با بافت‌های دیگر می‌توان به آن رفتار مدنی تحصیلی

اطلاق کرد. رفتارهایی نظیر پایبندی و احساس الزام درونی به قواعد حاکم بر تحصیل در دانشگاه، یاری رسانی، مشارکت اجتماعی و تلاش برای برقراری روابط صمیمانه به صورت‌های گوناگونی می‌تواند بر عملکرد فردی و جمعی دانشجویان مؤثر واقع شود (golparvar,2010,p26).

امروزه مسئله کیفیت آموزش و اثربخشی آموزشی از مهم‌ترین دغدغه‌های نظام‌های آموزشی و دست‌اندرکاران و تصمیم‌سازان امر توسعه در هر کشوری می‌باشد. در کشور ما نیز این مسئله به دلایل عدیده‌ای از نگرانی مضاعفی برخوردار شده است به‌گونه‌ای که دولت‌ها، طی یک دهه گذشته به سختی توانسته‌اند حتی هزینه‌های جاری آموزش و پرورش را بپردازند (Goudarzvand & smaili, 2011, p2). از آنجایی که اثربخشی آموزشی برای موفقیت در سازمان‌های امروزی بسیار مهم است، به یک مسئله مهم برای کسب و کار سازمان تبدیل شده است. اغلب شرکت‌ها و سازمان‌ها برای پیاده‌سازی و اجرای برنامه‌های خود پژوهش‌های گسترده‌ای در ارتباط با اثربخشی آموزش انجام داده‌اند (powell.K.skylar,2010,p234). آموزش وسیله‌ای است جهت افزایش مهارت‌های افراد و نزدیک کردن آنها به مهارت‌های ایده‌ال جهت تحقق آرمان‌های سازمان. امروزه ثابت شده است که توفیق یک کشور در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در گروه برخوردار از یک نظام آموزشی منسجم و پویاست. پیشرفت و توسعه سازمان‌ها و نهادهای از طریق ارتقاء سطح دانش، مهارت، رفتار و بینش منابع انسانی صورت می‌گیرد (Allio, R,2005,p125). در پژوهشی نشان داد که هر دو سازمان‌های دولتی و خصوصی بر این باورند که از طریق سرمایه‌گذاری‌های قابل توجه می‌توان اثربخشی آموزشی را بهبود بخشید (McAlearney, 2005:505)، اظهار داشت که آموزش می‌تواند به سازمان‌ها در توسعه مؤثر نیروی کار کمک کند. او پیشنهاد می‌کند که آموزش نه تنها به سازمان‌ها برای ایجاد نیروی کار سازگار و کارآمد کمک می‌کند، دارای مزایای مالی نیز می‌باشد. اثربخشی آموزشی به عنوان فرایندی تعریف شده است که افراد با بدست آوردن مهارت‌های گوناگون دانش خود را افزایش می‌دهند (Klein, K.& Ziegert,2004,p124).

البته در صورتی آموزش، اثربخش است که یک تجربه یادگیری و یک فعالیت سازمانی برنامه‌ریزی شده را شامل و یا به منظور پاسخ به یک نیاز شناخته شده، طراحی شود. آموزش زمانی کارایی و اثربخشی بیشتری خواهد داشت که افراد از اهداف آموزشی و اثراتی که هر یک از فعالیت‌های اجتماعی، سازمانی و فردی بر خط مشی‌های خدمتشان در آینده خواهند داشت، کاملاً آگاه‌گردند (khajepor & omidvar,2010,p28). لذا اثربخشی هنگامی در یک نظام آموزشی حاصل خواهد شد که:

۱. نیازهای آموزشی به روشنی تشخیص داده شود.
  ۲. برنامه مناسبی برای برطرف ساختن نیازها طراحی شود.
  ۳. برنامه طراحی شده به درستی اجرا گردد.
  ۴. ارزیابی مناسبی از فرایند آموزش و در نهایت دستیابی به اهداف انجام شود.
- نکته مهم و اساسی در مورد اثربخشی آموزشی آن است که قبل از آنکه درصد بررسی نحوه اندازه‌گیری اهداف بود، می‌بایست در پی انجام صحیح فرایند آموزش و اطمینان از تحقق آن در هر مرحله از این فرایند باشیم (Alexandros,2008:63) در پژوهشی تحت عنوان "نگرش کارکنان به

اثربخشی آموزشی " نشان داد که ارتباط معنی داری بین اثربخشی آموزش کارکنان و تعهد، رضایت شغلی و انگیزه وجود دارد. (Powell: 2010:227)، در پژوهشی تحت عنوان فراتحلیل "اثربخشی آموزش‌های مدیریتی" به این نتایج دست یافت که در اثربخشی آموزشی مدیران از سال ۱۹۵۲ تا سال ۲۰۰۲ بهبودی حاصل نشده است و اندازه اثر در حد متوسط باقی مانده است. به گونه خاص، برنامه‌های اجرا شده برای رسیدن به نتایج یادگیری به گونه قابل توجهی به اثر برنامه‌ها در رفتار و نتایج توجه داشته است. نتایج پژوهش (Goudarzvand & smaili, 1390:1)، تحت عنوان تأثیر بکارگیری فناوری داده‌ها بر اثربخشی آموزش نشان داد که میان سطوح ابعاد فناوری داده‌ها (شامل به موقع بودن، مربوط بودن، دقیق بودن، کافی بودن، واقعی بودن، سرعت انتقال، دقت یادگیری و کاهش هزینه‌ها) با اثربخشی آموزشی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

(Hampel, 2011:545.et.al)، در پژوهشی با عنوان "رابطه بین اضطراب اجتماعی و هوش اجتماعی: تجزیه و تحلیل متغیر نهفته" به این نتیجه رسیدند که بین ابعاد اضطراب اجتماعی و جنبه‌های هوش اجتماعی (تفاهم هوش اجتماعی، حافظه اجتماعی و ادراک اجتماعی) همبستگی منفی وجود دارد. از طرفی نتایج پژوهش (pirastemotlag, 1390)، تحت عنوان بررسی رابطه تیپ-های شخصیتی، هوش اجتماعی و سبک رهبری مدیران شهر یاسوج نشان داد که بین هوش اجتماعی و سبک رهبری و نیز بین تیپ شخصیتی و سبک رهبری ارتباط معنادار وجود دارد. از بین مؤلفه‌های هوش اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و پردازش اطلاعات اجتماعی بهترین پیش بین برای سبک رهبری مشارکتی بودند. از نتایج پژوهش می‌توان این گونه استنباط کرد که برای یک رهبری مشارکتی و کارآمد در مدیران توجه به مهارت‌های اجتماعی، هوش اجتماعی و تیپ‌های شخصیتی به عنوان توانایی‌های آغازین لازم و ضروری است. (Razai & khalilzade, 1388:121)، در پژوهشی تحت عنوان "رابطه بین هوش اجتماعی مدیران با رضایت شغلی معلمان مدارس" به این نتیجه رسیدند که بین هوش اجتماعی مدیران و رضایت شغلی معلمان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، هم‌چنین از بین سه مؤلفه هوش اجتماعی، مؤلفه مهارت اجتماعی و پردازش اطلاعات بهترین پیش‌بین برای رضایت شغلی می‌باشند. (Makovska,Suzana, 2006:127)، در کشور اسلواکی به بررسی ارتباطات هوش اجتماعی و هوش انتزاعی پرداخت و دریافت که میان اندازه-گیری‌های هوش اجتماعی و انتزاعی، بویژه در بعد آگاهی اجتماعی همبستگی مثبتی وجود دارد هم‌چنین ممکن است تفاوت‌هایی در سنجش هوش اجتماعی با توجه به جنسیت بوسیله ساختار سنی نمونه‌ها تعیین شود.

نتایج حاصل از پژوهش (golparvar, 1389:25)، تحت عنوان بررسی نقش اخلاق تحصیلی، عدالت و بی‌عدالتی آموزشی در رفتار مدنی- تحصیلی دانشجویان نشان داد که: اخلاق تحصیلی با عدالت آموزشی، بی‌عدالتی آموزشی و پایبندی به قواعد دارای رابطه معنادار ($P < 0/01$) است. عدالت آموزشی نیز با بی‌عدالتی آموزشی، پایبندی به قواعد و روابط صمیمانه دارای رابطه معنادار ($P < 0/05$ و $P < 0/01$) بوده و بی‌عدالتی آموزشی با پایبندی به قواعد و یاری رسانی و مشارکت اجتماعی دارای رابطه منفی و معنادار ($P < 0/01$) می‌باشد. لذا با توجه به مبانی نظری و تعاریف و تحقیقات انجام شده در این امر، پژوهشگر درصدد یافتن پاسخ علمی به سوال‌های زیر می‌باشد:

- ۱- وضعیت هوش اجتماعی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟
۱. وضعیت رفتار مدنی- تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟
۲. وضعیت اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟
۳. آیا بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه بوعلی سینا رابطه وجود دارد؟
۴. با کدامیک از مؤلفه‌های هوش اجتماعی می‌توان اثربخشی آموزشی را پیش بینی کرد؟
۵. با کدامیک از مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی می‌توان اثربخشی آموزشی را پیش بینی کرد؟

روش پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی- همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) دانشگاه بوعلی سینای همدان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ به تعداد ۲۷۰۲ نفر می‌باشد. تعداد دانشجویان دکترا ۵۸۸ نفر (۲۳۹ نفر زن و ۳۴۹ نفر مرد) و تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد ۲۱۱۴ نفر (۱۰۹۶ نفر زن و ۱۰۱۸ نفر مرد) می‌باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول برآورد حجم نمونه از جامعه کوکران به تعداد ۳۳۶ نفر تعیین گردید. روش نمونه‌گیری با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انجام شد.

$$n = \frac{Z^2 pqN}{d^2 (N-1) + Z^2 pq} = \frac{(1/96)^2 (0/5) (0/5) 2702}{(0/05)^2 (2702 - 1) + (1/96)^2 (0/5) (0/5)} = 336/45 \approx 336$$

برای گردآوری داده‌های موردنیاز از سه پرسشنامه استفاده شد. ۱- پرسشنامه استاندارد هوش اجتماعی که توسط سیلورا، مارتین یوسن داهل (silvera, martinussen, 2001) تهیه شده است، و با ۲۱ گویه سه مولفه پردازش اطلاعات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی را می‌سنجد. ۲- پرسشنامه محقق ساخته رفتار مدنی- تحصیلی که توسط گل پرور (golparvar, 1389) تهیه شده است، و با ۲۱ گویه سه حوزه رفتار مدنی تحصیلی شامل یاری رسانی و مشارکت اجتماعی، پای بندی به قواعد، برقراری روابط صمیمانه را می‌سنجد. ۳- پرسشنامه استاندارد اثربخشی آموزشی که توسط استیفن و بوئی (Stephen Choo & Christine, 2007 Bowley)، تهیه شده و با ۱۶ گویه به ارزیابی اثربخشی آموزشی می‌پردازد. جهت تعیین روایی پرسشنامه‌ها از روش روایی محتوا و از دیدگاه صاحب نظران رشته مدیریت بهره‌گیری به عمل آمد و برای سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب پایایی بدست آمده از طریق روش فوق برای پرسشنامه هوش اجتماعی ۰/۹۳، برای پرسشنامه رفتار مدنی- تحصیلی ۰/۹۱، و پرسشنامه اثربخشی آموزشی ۰/۹۳ به دست آمد. هم‌چنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده و آزمون فرضیه‌ها از روش‌های آمار توصیفی و از آمار استنباطی در حد ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس یکطرفه، تحلیل رگرسیون و بهره‌گیری از نرم افزار آماری (Spss) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

۱- وضعیت هوش اجتماعی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟

جدول (۱): وضعیت هوش اجتماعی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا، نتایج آزمون t تک متغیره

متغیرها	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین آماری	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	نمونه آماری
پردازش اطلاعات	۳/۱۵۹۴	۰/۹۰۴۶۷	۳	۳/۲۳۱	۳۳۵	۰/۰۰۱	۳۳۶
مهارت‌های اجتماعی	۲/۵۲۸۱	۰/۸۷۵۰۵	۳	-۹/۸۸۶	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶
آگاهی‌های اجتماعی	۳/۰۴۶۸	۰/۷۰۰۹۸	۳	۱/۲۲۳	۳۳۵	۰/۲۲۲	۳۳۶
هوش اجتماعی	۲/۹۱۱۴	۰/۶۱۲۸۲	۳	-۲/۶۴۹	۳۳۵	۰/۰۰۸	۳۳۶

براساس یافته‌های جدول (۱)، مقدار محاسبه شده آماره t جهت هوش اجتماعی مساوی ۲/۶۴۹- می‌باشد که این مقدار در سطح ($p < 0/05$) با درجه آزادی ۳۳۵ از مقدار بحرانی (۱/۹۶۰) بزرگتر است. بنابراین بین میانگین فرضی جامعه (۳) و میانگین نمونه تفاوت معنادار وجود دارد، یعنی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا از لحاظ هوش اجتماعی بالاتر از میانگین فرضی جامعه می‌باشند. لذا مقدار t در مؤلفه‌های پردازش اطلاعات و مهارت‌های اجتماعی معنادار و بالاتر از میانگین است ولی در مؤلفه آگاهی‌های اجتماعی معنادار نبوده و پایین‌تر از جامعه می‌باشد.

۲- وضعیت رفتارمدنی- تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟

جدول (۲): وضعیت رفتار مدنی- تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا، نتایج آزمون t تک متغیره

متغیرها	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین آماری	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	نمونه آماری
یاری رسانی و مشارکت اجتماعی	۳/۵۱۰۸	۰/۵۸۴۷۳	۳	۱۶/۰۱۲	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶
پایبندی به قواعد	۳/۵۸۱۵	۰/۶۴۰۰۷	۳	۱۶/۶۵۴	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶
برقراری روابط صمیمانه	۳/۲۳۱۲	۰/۷۳۹۶۴	۳	۵/۷۲۹	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶
رفتار مدنی- تحصیلی	۳/۴۴۱۲	۰/۴۷۳۷۰	۳	۱۷/۰۷۱	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶

بر پایه مندرجات جدول (۲)، مقدار محاسبه شده آماره t جهت متغیر رفتار مدنی تحصیلی معادل ۱۷/۰۷۱ می‌باشد که از مقدار بحرانی (۱/۹۶۰) بزرگتر است. لذا بین میانگین فرضی و میانگین نمونه تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی رفتار مدنی- تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی بالاتر از میانگین فرضی می‌باشد. مقدار t در تمامی مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی یعنی یاری رسانی و مشارکت اجتماعی، پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه معنادار بوده و بالاتر از میانگین جامعه می‌باشد.

۳- وضعیت اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان چگونه است؟

جدول (۳): وضعیت اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا، نتایج آزمون t تک متغیره

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	میانگین آماری	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	نمونه آماری
اثربخشی آموزشی	۳/۳۲۸۵	۰/۶۸۱۴۸	۳	۸/۸۳۶	۳۳۵	۰/۰۰۰	۳۳۶

بر اساس نتایج جدول فوق، مقدار آماره t جهت اثربخشی آموزشی معادل (۸/۸۳۶) می‌باشد که از مقدار بحرانی (۱/۹۶۰) بزرگتر است. لذا بین میانگین فرضی جامعه (۳) و میانگین نمونه تفاوت معناداری وجود دارد، به عبارتی اثربخشی آموزشی در جامعه مورد مطالعه بالاتر از حد انتظار است. ۴- آیا بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشگاه بوعلی سینا رابطه وجود دارد؟

جدول (۴): ضریب همبستگی پیرسون بین هوش اجتماعی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی

متغیرها	هوش اجتماعی	پردازش اطلاعات	مهارت‌های اجتماعی	آگاهی اجتماعی
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۳۱۱	۰/۳۳۴	۰/۱۰۵	۰/۲۵۴
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۴	۰/۰۰۰
تعداد نمونه	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶

مطابق نتایج جدول (۴)، ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده بین متغیرهای هوش اجتماعی و اثربخشی آموزشی ۰/۳۱۱ است و بیانگر آن است که رابطه مثبت و معناداری (در حد متوسط) بین هوش اجتماعی و اثربخشی آموزشی در بین جامعه مورد مطالعه وجود دارد. البته ضریب همبستگی پیرسون بین هر یک از مؤلفه‌های هوش اجتماعی و متغیر اثربخشی آموزشی متفاوت است، زیرا ضریب همبستگی بین مؤلفه پردازش اطلاعات و اثربخشی آموزشی ۰/۳۳۴ (در حد متوسط) و مؤلفه آگاهی‌های اجتماعی و اثر بخشی آموزشی ۰/۲۵۴ (در حد ضعیف) می‌باشد که نهایتاً بیانگر رابطه مثبت و معنادار می‌باشد؛ هم‌چنین ضریب همبستگی محاسبه شده بین مؤلفه مهارت‌های اجتماعی و اثربخشی آموزشی ۰/۱۰۵ است، با توجه به اینکه سطح معناداری بیش‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد و ضریب همبستگی محاسبه شده نیز از مقدار بحرانی کوچکتر است پس رابطه مثبت و معناداری بین مهارت‌های اجتماعی و اثربخشی آموزشی وجود ندارد.

جدول (۵): ضریب همبستگی پیرسون رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی

متغیرها	رفتار مدنی- تحصیلی	یاری رسانی و مشارکت اجتماعی	پایبندی به قواعد	برقراری روابط صمیمانه
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۵۱۵	۰/۳۹۷	۰/۵۱۱	۰/۲۳۳
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
تعداد نمونه	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶	۳۳۶

بر پایه یافته‌های جدول (۵)، ضریب همبستگی محاسبه شده بین متغیرهای رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی ۰/۵۱۵ می‌باشد که در سطح ($p < 0/05$) از مقدار بحرانی ۰/۱۱۳ بزرگتر است و

نشان دهنده آن است که رابطه مثبت و معناداری (درحد متوسط) بین رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی در بین دانشجویان وجود دارد. البته ضریب همبستگی بین مؤلفه یاری رسانی و مشارکت اجتماعی و اثربخشی آموزشی ۰/۳۹۷ می باشد که بیانگر رابطه مثبت و معنادار متوسط می باشد، هم چنین ضریب همبستگی بین مؤلفه پایبندی به قواعد و اثربخشی آموزشی ۰/۵۱۱ می باشد که نشان دهنده همبستگی مثبت، معنادار و متوسط است و ضریب همبستگی بین برقراری روابط صمیمانه و اثربخشی آموزشی ۰/۲۳۳ می باشد که بیانگر رابطه مثبت، معنادار است.

۵- با کدامیک از مؤلفه های هوش اجتماعی می توان اثربخشی آموزشی را پیش بینی کرد؟

جدول (۶): رگرسیون چندگانه بین هوش اجتماعی و اثربخشی آموزشی دانشجویان دانشگاه

بوعلی سینا

شاخص ها	مجموع مجزورات SS	df	میانگین مجزورات ms	F	R	R ²	R ² اصلاح شده	سطح معناداری
رگرسیون	۲۰/۶۶۷	۳	۶/۸۸۹					
باقیمانده	۱۳۴/۹۱۱	۳۳۲	۰/۴۰۶	۱۶/۹۵۳	۰/۳۶۴	۰/۱۳۳	۰/۱۲۵	۰/۰۰۰
کل	۱۵۵/۵۷۸	۳۳۵						

طبق نتایج جدول مقدار F محاسبه شده ۱۶/۹۵۳ است که با درجه آزادی ۳ و ۳۳۲ در سطح (P<۰/۰۵) از مقدار بحرانی ۲/۶۲ بزرگتر است، لذا بین اثربخشی آموزشی و مؤلفه های هوش اجتماعی (پردازش اطلاعات، مهارت های اجتماعی و آگاهی اجتماعی) همبستگی معناداری وجود دارد و هوش اجتماعی در پیش بینی اثربخشی آموزشی مؤثر است. ضریب همبستگی چندگانه ۰/۳۶۴ و ضریب تعیین اصلاح شده ۰/۱۲۵ می باشد، پس ۰/۱۲۵ درصد از واریانس نمرات اثربخشی آموزشی با ترکیبی از مؤلفه های هوش اجتماعی قابل توضیح و تبیین است.

جدول شماره (۷): رابطه بین مؤلفه های هوش اجتماعی با اثربخشی آموزشی

مدل	آماره	B	خطای معیار	Beta	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲/۲۱۱	۰/۱۷۴			۱۲/۷۲۵	۰/۰۰۰
پردازش اطلاعات	۰/۲۰۸	۰/۰۴۱		۰/۲۷۷	۵/۰۲۵	۰/۰۰۰
مهارت های اجتماعی	-۰/۰۱۴	۰/۰۴۹		-۰/۰۱۸	-۰/۲۸۱	۰/۷۷۹
آگاهی اجتماعی	۰/۱۶۲	۰/۰۶۵		۰/۱۶۷	۲/۵۰۵	۰/۰۱۳

نتایج نشان می دهد ضریب بتا بین مؤلفه پردازش اطلاعات و اثربخشی آموزشی ۰/۲۷۷ و بین مؤلفه آگاهی های اجتماعی و اثربخشی آموزشی ۰/۱۶۷ می باشد که در سطح (p<۰/۰۵) معنادار هستند. ولی ضریب بتا بین مؤلفه مهارت های اجتماعی و اثربخشی آموزشی -۰/۰۱۸ می باشد که در سطح (p<۰/۰۵) معنادار نیست. بر این اساس مؤلفه های پردازش اطلاعات و آگاهی های اجتماعی، به ترتیب بیش ترین تأثیر را در پیش بینی اثربخشی آموزشی دارند. بنابراین می توان الگوی پیش-

$$Y = 2/211 + 0/208 X_1 + 0/162 X_2$$

۶- با کدامیک از مؤلفه های رفتار مدنی- تحصیلی می توان اثربخشی را پیش بینی کرد؟

جدول (۸): رگرسیون چندگانه بین رفتار مدنی - تحصیلی و اثربخشی آموزشی دانشجویان تکمیلی

شاخص‌ها منبع تغییرات	مجموع مجزورات SS	df	میانگین مجزورات ms	F	R	R ²	R ² اصلاح شده	سطح معناداری
رگرسیون	۴۵/۵۵۹	۳	۱۵/۱۸۶	۱۸۲۸	۰/۵۴۱	۰/۲۹۳	۰/۲۸۶	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۱۰/۰۱۹	۳۳۲	۰/۳۳۱	۴۵				
کل	۱۵۵/۵۷۸	۳۳۵						

با توجه به اطلاعات جدول (۸)، مقدار f محاسبه شده $۴۵/۱۸۲۸$ است که از مقدار بحرانی $۲/۶۲$ بزرگتر است، بنابراین بین اثربخشی آموزشی و مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی (یاری رسانی و مشارکت اجتماعی، پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه) همبستگی معناداری وجود دارد و رفتار مدنی- تحصیلی در پیش بینی اثربخشی آموزشی مؤثر است. ضریب همبستگی چندگانه $۰/۵۴۱$ و ضریب تعیین اصلاح شده $۰/۲۸۶$ می‌باشد، لذا $۰/۲۸۶$ درصد از واریانس نمرات اثربخشی با ترکیبی از مؤلفه‌های هوش اجتماعی قابل توضیح و تبیین است.

جدول شماره (۹): رابطه بین مؤلفه‌های رفتار مدنی - تحصیلی با اثربخشی آموزشی

مدل	آماره	B	خطای معیار	Beta	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۸۲۷	۰/۲۳۲	۳/۵۶۳			۰/۰۰۰
یاری رسانی و مشارکت اجتماعی	۰/۱۱۶	۰/۰۷۲	۱/۶۱۷	۰/۱۰۰		۰/۱۰۷
پایبندی به قواعد	۰/۴۴۹	۰/۰۶۶	۶/۷۸۹	۰/۴۲۱		۰/۰۰۰
برقراری روابط صمیمانه	۰/۱۵۰	۰/۰۴۳	۳/۵۰۳	۰/۱۶۳		۰/۰۰۱

مطابق نتایج جدول (۹)، ضریب بتا بین مؤلفه پایبندی به قواعد و اثربخشی آموزشی $۰/۴۲۱$ و بین مؤلفه برقراری روابط صمیمانه و اثربخشی آموزشی $۰/۱۶۳$ می‌باشد که در سطح $(p < ۰/۰۵)$ معنادار هستند. ولی ضریب بتا بین مؤلفه یاری رسانی و مشارکت اجتماعی و اثربخشی آموزشی $۰/۱۰۰$ می‌باشد که در سطح $(p < ۰/۰۵)$ معنادار نیست. براین اساس مؤلفه‌های پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه، به ترتیب بیشترین تأثیر را در پیش بینی اثربخشی آموزشی دارند. لذا الگوی پیش‌بینی بدین صورت است: $Y = ۰/۸۲۸ + ۰/۴۴۹ X_1 + ۰/۱۵۰ X_2$

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین هوش اجتماعی و رفتار مدنی- تحصیلی با اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا همدان در سال ۹۲-۱۳۹۱ انجام گرفت. نتایج بیانگر این است که وضعیت هوش اجتماعی پایین‌تر از سطح متوسط است، اما رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی تا حدودی بالاتر از سطح متوسط می‌باشند، البته از میان مؤلفه‌های هوش اجتماعی بیشترین درصد نمونه آماری در زمینه پردازش اطلاعات و مهارت اجتماعی بوده که بالاتر از میانگین می‌باشد ولی در مؤلفه آگاهی اجتماعی پایین‌تر از میانگین بوده لذا معنادار نیست. این یافته با نتایج پژوهش (pirastemotlag, 1390) و (Rezai & khalilzade, 1388)، در مورد معنادار بودن مؤلفه‌های پردازش اطلاعات و مهارت اجتماعی و در مورد معنادار نبودن آگاهی اجتماعی همسویی دارد، البته این یافته‌ها با نتایج (norani & saeiarsi,

(1389) و (Makovska, 2006) که اعتقاد داشتند آگاهی اجتماعی در عملکرد آموزشی مؤثر می‌باشد همسویی ندارد. همچنین مقدار t در تمامی مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی یعنی یاری رسانی و مشارکت اجتماعی، پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه معنادار بوده و بالاتر از میانگین جامعه می‌باشد. این امر می‌تواند ناشی از ارتباطات قوی دانشجویان با یکدیگر باشد و اینکه دانشجویان مایلند و قادرند نسبت به مسائل سیاسی، اجتماعی و انتقادی تأمل کنند و براحتی نظرات خود را بیان نمایند. نتایج این پرسش تقریباً با یافته‌های (golparvar, 1389) و (marjani, 1387) همسویی دارد. یافته‌های بعدی نیز نشان داد که وضعیت اثربخشی آموزشی در دانشگاه بوعلی سینا بالاتر از میانگین جامعه می‌باشد. دلیل آن می‌تواند این باشد که دانشجویان نسبت به آموزش، برنامه درسی، تکالیف درسی، مواد و تجهیزات آموزشی، کلاس یا وسایل و محتوای دوره‌های آموزشی احساس مثبتی داشتند. نتایج دیگر بیانگر رابطه مثبت و معنادار بین هوش اجتماعی و اثربخشی آموزشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا می‌باشد. رابطه بین مؤلفه پردازش اطلاعات و اثربخشی آموزشی متوسط و بین مؤلفه آگاهی‌های اجتماعی و اثربخشی آموزشی ضعیف است. بین مؤلفه مهارت‌های اجتماعی و اثربخشی آموزشی رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد.

بین رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد، که این نتیجه با پژوهش دی پائولو و هوی همسوست زیرا آنها نیز همبستگی قوی بین رفتار شهروندی سازمانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه بدست آوردند (DiPaola & Hoy, 2005 a). مطالعات پیش‌تر به وسیله آنها رابطه بین رفتار شهروندی سازمانی و موفقیت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی و راهنمایی را هم تأیید کرد (DiPaola & Hoy, 2005b)، البته این همبستگی در حد متوسط بوده و مقدار ضریب همبستگی بین مولفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی و اثربخشی آموزشی متفاوت است. ضریب همبستگی بین مؤلفه یاری رسانی و مشارکت اجتماعی و مؤلفه پایبندی به قواعد و اثربخشی آموزشی مثبت، معنادار و متوسط است و ضریب همبستگی بین برقراری روابط صمیمانه و اثربخشی آموزشی مثبت، معنادار و ضعیف است.

نتیجه یافته‌های پرسش پنجم نشان داد بین اثربخشی آموزشی و مؤلفه‌های هوش اجتماعی (پردازش اطلاعات، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی) همبستگی معناداری وجود دارد و هوش اجتماعی در پیش بینی اثربخشی آموزشی مؤثر است. با توجه به اینکه ضریب بتا بین مؤلفه پردازش اطلاعات و اثربخشی آموزشی ۰/۲۷۷ و بین مؤلفه آگاهی‌های اجتماعی و اثربخشی آموزشی ۰/۱۶۷ می‌باشد بر این اساس مولفه‌های پردازش اطلاعات و آگاهی‌های اجتماعی، به ترتیب بیش-ترین تأثیر را در پیش بینی اثربخشی آموزشی دارند. این یافته با پژوهش برادبوری و گریویز مبنی بر اینکه هوش اجتماعی به تنهایی بزرگترین عامل برای پیش‌بینی عملکرد فرد در محیط کار و قوی‌ترین نیرو برای رهبری و موفقیت است همسو بوده و تقویت نتیجه این پژوهش برای تاثیر مستقیم هوش اجتماعی بر اثربخشی امور، بخصوص آموزش را افزایش می‌دهد (Bradbury, & Greaves, 2007, p33).

نهایتا یافته‌های پرسش آخر نشان داد که بین اثربخشی آموزشی و مؤلفه‌های رفتار مدنی- تحصیلی (یاری رسانی و مشارکت اجتماعی، پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه) همبستگی معناداری وجود دارد و رفتار مدنی- تحصیلی در پیش بینی اثربخشی آموزشی مؤثر است. هم‌چنین مؤلفه‌های پایبندی به قواعد و برقراری روابط صمیمانه، به ترتیب بیش‌ترین تأثیر را در پیش بینی اثربخشی آموزشی دارند. لذا می‌توان مطابق نتیجه این پرسش بیان نمود که اگر در نظام‌های آموزشی بخصوص دانشگاه‌ها، دانشجویان، اساتید و کارکنان مشکلات ارتباطی با یکدیگر نداشته باشند و روابط مطلوب و بهینه‌ی انسانی بین آنها برقرار باشد؛ بیش‌تر به انجام رفتارهای مطلوب مدنی پرداخته و موجب اثربخشی آموزشی می‌شوند. در خصوص نتایج پرسش اول، لزوم برخوردار بودن دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بوعلی سینا به مهارت‌های اجتماعی و توانایی پردازش اطلاعات و بویژه برخورداری از آگاهی اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد، بر این اساس پیشنهاد می‌شود که مسئولان نظام آموزشی به مباحث مهارت‌های اجتماعی، ارتباطی و نهایتا شکوفا سازی هوش اجتماعی دانشجویان توجه داشته و در این زمینه دوره‌های آموزش تکنیک‌های هوش اجتماعی را برای دانشجویان برگزار نمایند. هم‌چنین پیشنهاد می‌شود مسئولان دوره‌های آموزشی (پخش فیلم، نمایش تئاتر، کارگاه‌ها، جلسات سخنرانی...) هوش اجتماعی را برای دانشجویان جهت بالا بردن توانایی درک و فهم و پیش بینی رفتار و احساسات دیگران، به خوبی کنار آمدن با عواطف خود و دیگران، فهم دقیق موقعیت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، مهارت خوب گوش کردن و خوب ابراز وجود کردن، حل تضادها و تعارض‌ها، درک مناسب از نگرانی‌ها و احساسات سایرین در فعالیت‌های اجتماعی برگزار کنند. با توجه به اهمیت رفتار مدنی تحصیلی در اثربخشی آموزشی آموزش‌های رسمی و غیر رسمی رفتار مدنی در برنامه درسی مدارس و نظام‌های آموزشی ضرورت پیدا می‌کند. چون مدرسه و نظام آموزشی موقعیت و فرصت‌هایی هستند که براحتی می‌توان رفتار مدنی را در آن توسعه و گسترش داد.

References

- Albracht. K. (2008). Organizational Intelligence & Knowledge Management. Thinking outside the silos. Retrieved October, 20, 2007, from the world wide. web: [http:// www. Karl Albracht. Com](http://www.KarlAlbracht.Com).
- Alexandros G. Sahinidis, John Bouris, (2008), "Employee perceived training effectiveness relationship to employee attitudes", Journal of European Industrial Training, Vol. 32 Iss: 1 pp. 63 – 76.
- Allio, R. (2005), "Leadership development: teaching versus learning", Management Decision, Vol. 43 Nos 7/8, pp. 1071-1098.
- Bradbury, T. & Greaves, A. J. (2007). The Emotional Intelligence (skills and testes), Translated by M. Ganji, Tehran, Savalan (in Persian).
- Buzan, t. (2005). The social genius (translated Hvrzad Salehi). Tehran, publisher: pole. (Persian).
- Cichy, R.F., Cha.J., & Kim, S. (2009). The relationship between organizational commitment and contextual performance among private club leaders. International Journal of Hospitality Management, 28, 53-62.

DiPaola, M. F. & Hoy, W. K. (2005a). Organizational Citizenship of Faculty and Achievement of High School Students, *The High School Journal*, Vol .88, No3, pp.35-44.

DiPaola, M.F.,&Hoy,W.K. (2005b). School Characteristics that Foster Organizational Citizenship Behavior. *Journal of School Leadership*, Vol. 15, No. 4, pp. 387– 406.

Earley P. C. and Ang S. (2003). *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*, Stanford Business Books, Stanford, CA.

Ebru Oguz. (2010). The relationship between the leadership styles of the school administrators and the organizational citizenship behaviors of teachers, *Social and Behavioral Sciences* 9 (2010) 1188–1193.

Fahim Devin.et al. (2012). Investigating the relationship between organizational citizenshipbehavior and self-esteem among physical education teachers, *Social and Behavioral Sciences* 46 (2012) 1203 – 1207.

Godarzvand chegyni, mehrdad, & esmaili, maesomah. (2011). The effect of using data on the effectiveness of educational technology, new approach in educational administration, second, Issue 7. (Persian).

Golparvar, mohsen. (2010). The role of academic ethics Educational of justice and injustice In the civil behavior – educational of Students, *Journal of New ideas in education*, In the fifth, fourth issue. (Persian).

Hampel .et al. (2011). The relations between social anxiety and social intelligence: *Anxiety Disorders* 25, pp. 545-553.

Horndike, E. L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper’s Magazine*, 140,227-235.

Hyochang Lima .et al. (2007). Validating E-learning factors affecting training effectiveness. *International Journal of Information Management* 27(2007) 22–35.

Khajepor, gasem &omidvar, eiman. (2010). Educational effectiveness, *Journal Standard* No. 215, Tir 89, p 29. (Persian).

Klein, K. and Ziegert, J. (2004), “Leader development and change over time: a conceptual integration and exploration of research challenges”, in Day, D.V.

Mackenzie, SB., Podsakoff, PM., & Fetter, R. (1993). The impact of organizational citizenship behavior on evaluations of salesperson performance. *Journal of Marketing*, 57(1),70-80.

Mackenzie, SB., Podsakoff, PM., & Paine, JB. (1999). Do citizenship behavior matter more for managers than for salespeople? *Journal of Academy of Marketing Science*,77(4), 396-410.

Makovska, Suzana.(2006).Correlates of Social and Abstract Intelligence: Vol 48; No, 3.

Mardani, Hamuleh.& Marjan, Heidari. (2008). Investigating the relationship between organizational justice and organizational citizenship behavior in the hospital staff. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. (Persian).

McAlearney, A. (2005), “Exploring mentoring and leadership development in health care organizations: experience and opportunities”, *Career Development International*, Vol. 10Nos 6/7, pp. 493-512.

Mehrabi, M; aShorzadh, b; Amirymory, S.(2007). Social intelligence, student papers. (Persian).

Mohammadiyan, hossinabadi.A. (2007). Relationship between emotional intelligence and social intelligence, Proceedings of the the Second Congress of Psychology, Tehran: Publications: University of Isfahan, page31.(Persian).

Pirastemtlag, Aliakhbar. (2011). the relationship between personality types, social intelligence and leadership style YASUJ sity managers. First National Congress of the religious context analysis. Tehran, in Persian date Esfand1390. (Persian).

Podsakoff, P. M., Ahearne, M., & MacKenzie, S. B. (1997). Organizational citizenship behavior and the quantity and quality of work group performance. *Journal of Applied Psychology*, 82(2), 262-270.

Powell K. Skylar, Serkan Yalcin. (2010)."Managerial training effectiveness: A meta-analysis 1952-2002", *Personnel Review*, Vol. 39 Iss: 2 pp. 227 - 241

Rezai, Akhbar.& Khalizadel, Ahad. (2008). The relationship between social intelligence and job satisfaction of school principals. "Educational Sciences. Issue 7, pp. 145-121.(Persian).

Rezai, Akhbar.(2010). A Study of Factor structure And reliability of the Persian version of social intelligence scale, *Journal of Tabriz University of Medical Psychology*, No. 20, Winter 89 fifth year. (Persian).

Scott, Richard. (2008). *Organizations: rational systems, natural and open*, Translated and adapted by Hassan Mirzai Ahrnjany. Tehran, published by the Center for Humanities Research and Development. . (Persian).

Stephen Choo, Christine Bowiey. (2007). "Using training and development to affect job satisfaction within franchising", *journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 14, No.2, pp.339-352.

Zaccaro, S.J. and Halpin, S.M. (Eds), *Leader Development for Transforming Organizations*, Lawrence ErlbaumAssociates, Hillsdale, NJ, pp. 359-82.